

Snoede forskningsveje og sammenflettede historier

Palæstina i Skandinavien

Haugbolle, Sune

Published in:

Babylon - Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier

DOI:

[10.5617/ba.9406](https://doi.org/10.5617/ba.9406)

Publication date:

2021

Document Version

Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Haugbolle, S. (2021). Snoede forskningsveje og sammenflettede historier: Palæstina i Skandinavien. *Babylon - Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier*, 19(1), 138-149. Artikel 10. <https://doi.org/10.5617/ba.9406>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Snoede forskningsveje og sammenflettede historier

Palæstina i Skandinavien

Denne artikel snor sig rundt om et af hovedtemaerne i Jørgen Bæk Simonsens forskning:
Mellemøstlig indvandring i Norden.

af SUNE HAUGBØLLE

Når jeg skriver at den «snor sig rundt om» er det fordi, mit fokus ikke er på indvandringshistorie eller de religiøse institutioners historie, som Bæk Simonsen har bidraget så righoldigt til. Det min forskning sigter til er snarere de sammenflettede relationer mellem Norden og Mellemøsten, som jeg sammen med en nyere historieforskning kalder for *histoire croisée*, eller *entangled histories*.¹ Jeg arbejder med de sammenflettede historier på den revolutionære venstrefløj i 1970erne. Ved at følge den palæstinensiske frihedskamps globalisering undersøger jeg hvordan den fik fodfæste andre steder i verden, blandet andet i Skandinavien. Snarere end blot at skrive denne fascinerende og ofte meget omdiskuterede historie som solidaritetshistorie, national venstrefløjshistorie, eller alternativt som en del af palæstinensisk historiografi, så fremhæver jeg i min forskning nødvendigheden af at tilgå relationerne (der blandt andet førte til dannelsen af Palæstina-komiteer i Norge, Sverige og Danmark, samt undergrundsgrupper som Blekingegadebanden) som et møde mellem bevægelser, mennesker og ideer. Derfor skal historien også skrives ved brug af forskellige arkiver, litteraturer og menneskelige erfaringer, der må efterforskes på mange sprog i mange lokationer. Formålet med denne artikel er at bringe sådan global historieskrivning på banen i en skandinavisk sammenhæng ved at

opridse hvordan Palæstina-sagen blev en del af det politiske landskab i Skandinavien. Da dette er en kort artikel, vil jeg ikke gennemgå solidaritetsbevægelsernes og PLOs detaljerede historie.² Det kan læses andetsteds.³ Snarere vil jeg ved at trække på arabiske, danske, norske og svenske kilder, som tidsskrifter, bøger, film, og særligt interviews med solidaritetsfolk, der var aktive omkring 1970, skitsere nogle generelle overvejelser over denne sammenflettede historie og hvad den kan lære os i dag.⁴ Jeg fokuserer her på den første fase mellem 1967 og 1975, og hovedsageligt på Danmark og Norge.

Sammenflettede historier i 1970erne

Mellemøstforskningen har beriget vores forståelse af andre dele af verden, der engang fremstod som fjerne og mystiske for de fleste, men som hen over de sidste 50 år og særligt siden 1990erne er rykket meget tættere på som et led i globaliseringen. Men Mellemøsthistorie bør også give mulighed for at udvide horisonten for den historieskrivning vi be- driver om vores egne samfund. Ganske som Jørgen Bæk Simonsen med sit brede blik for islamiske samfund og deres institutioner har kunnet bidrage til en bedre forståelse af indvandrerhistorie – af måden hvorpå Mellemøsten er blevet præsent i Danmark – så håber jeg at min forskning kan forene arabiske og nordiske diskussioner inden for det brede emnefelt der hedder transnational revolutionær venstrefløjshistorie. Dette emne tiltrak sig marginal interesse indtil de arabiske opstande. Nu er studiet af sekulær revolution blevet en omfattende strømning som blandt andet interesserer sig for den arabiske venstrefløj, ungdomsrør og de «globale» (og «lange») 1960ere i Mellemøsten.⁵ Emnet bør tilgås – mener jeg og andre – som sammenflettede historier.

Sammenflettede historier kan opsummeres som en global historieskrivning, der fokuserer på mødet og udvekslingen mellem forskellige

(nationale og transnationale) traditioner. Det er et forsøg på at komme ud over komparativ historie ved at forlade det teoretiske og metodologiske fikspunkt i national historiografi. Med dette udgangspunkt indskrives mit projekt *Entangled Histories of Palestine and the Global New Left*⁶ sig således i en nutidig genfortolkning af begivenheder, der fandt sted i antiimperialismens storhedstid, på tværs af grænser og i mødet mellem «rejsende revolutionære».⁷ Denne ideologiske tradition udsprang fra antikoloniale modstandsbevægelser og fra marxismen, og særligt Lenin, der etablerede en teoretisk kobling mellem kapitalisme og imperialism.

Antiimperialismen var naturligt nok stærkest i befrielsesorganisationer som PLO og FLN. Men dens udbredelse i Vesten skabte muligheder for den form for ideologisk og organisatorisk kommunikation og udveksling, som jeg er optaget af i mit projekt. Ser vi på Skandinavien, afspejlede ungdomsoprør og Den Nye Venstrefløj – de miljøer der gav liv Palæstina solidaritet – nogle bredere tendenser. I 1960erne var vestlige samfunds dominans under hastig forandring. Samtidig med at den amerikanske livsstil fejrede triumfer, så stillede unge i Vesten såvel som andre steder spørgsmålstejn ved kapitalismen og imperialismen. Det solidariske aftryk i 1960ernes ungdomskultur var til dels et resultat af at vokse op i en privilegeret velfærdsstat. Mange unge følte, at deres egne privilegier skulle gælde alle: arbejderklassen, den tredje verden, det andet køn. Denne overgangsperiode til senmoderniteten imellem 1968 og 1979, hvor Palæstina solidariteten opstår og er stærkest, var en tid med væsentlig globalisering. Forskellige globale historier som for eksempel Niall Fergusons *The Shock of the Global* og Duco Hellemas *The Global 1970s* ser 1970ernes nye medier og globale produktionsformer som fundamentet for finansiel og kulturel globalisering, som vi kender den i dag.^{viii} Det

gælder også 1970ernes ideer, og ikke mindst anti-imperialisme.

«Det røde årti» sluttede brat i 1979 med tre globale modrevolutioner, der havde været undervejs i et årti, men brød igennem netop det år. For det første den religiøse vækkelse, personificeret af ayatollah Khomeini; for det andet Thatchers og Reagans neoliberalisme; og for det tredje Deng Xiaopings opgør med statsøkonomien i Kina, der blev forløberen for den kommunistiske bloks integration i verdenskapitalismen. På det økonomiske plan markerede 1979 det neoliberale paradigmes – og dermed det 21. århundredes – fødsel.⁹ De tre modrevolutioner hænger sammen. For identitetspolitik og religiøs vækkelse kan, som vi har set de sidste 40 år, gå overraskende fint i spænd med ultraliberal markedsøkonomi. Den islamiske vækkelse falder sammen med at Mellemøstforskningen mister interesse for den arabiske venstrefløj. Religionens «genkomst» besværliggør også den fælles syntaks mellem marxistisk orienterede aktivister i Europa og Mellemøsten, der netop var med til at skabe så stærke alliancer i 1960erne og 1970erne. Dermed ikke sagt, at Palæstina solidariteten forsvandt efter 1979, men den skiftede gradvist karakter og blev mere orienteret i retningen af hjælpearbejde. Ganske i tråd med den generelle udvikling i det Globale Nords forhold til det Globale Syd, efterhånden som tiermondismen løb tør for energi. Revolution som paradigme blev således erstattet af udvikling, samtidig med at PLOs lederskab bevægede sig tættere på et kompromis med Israel, hvilket kulminerede i Oslo-aftalerne og deres fulde transformation fra revolutionær bevægelse til statsdannende enhed.¹⁰

Palæstina kommer til Skandinavien

Inden 1979 og det globale paradigmeskifte, da prægede antiimperialismen mere end noget andet Palæstina-solidariteten. Unge verden over så anti-

imperialisme som et passende svar på den postkoloniale situation. Postkolonialisme kender vi mest som en epistemologi der kritiserer imperialistiske dominans- og vidensstrukturer. Denne epistemologi blev fremtrædende i marxistisk kritisk teori i 1980erne og havde sin storhedstid i 1990erne. Det var imidlertid i «de lange 1960'ere», at det fandt sin ideologiske form. Historikeren Robert Young har argumenteret, at postkolonial teoris genesis ikke var offentliggørelsen af Frantz Fanons værker i slutningen af 1950'erne, men snarere den politiske anvendelse af lignende ideer i Tricontinental-mødet i Cuba i 1966, to år efter PLO blev dannet.¹¹

Hvorvidt postkolonial teori kan dateres så præcist kan man diskutere. Sandt er det i hvert fald, at postkolonial kritik aldrig kun var en ren akademisk øvelse. Da Palæstina kom på radaren, var den postkoloniale optik en dynamisk politisk ideologi, der inkorporerede og sammenflettede befrielsesbevægelser, revolutionære, ungdomsoprør, og alle regnbuens nuancer på Den Nye Venstrefløj i Vesten såvel som i andre dele af verden. I Norden var de folkelige Vietnam protester og Vietnam komiteerne det direkte anstød til den politisering, der bragte mange unge i kontakt med Palæstina. Andre havde, som det var typisk for unge idealister, været i kibbutz for at lære om israelsk socialisme, hvor de – ironisk nok – også stiftede bekendtskab med den palæstinensiske sag. Nogle, som Peder Martin Lysestøl, blev sendt til internationale konferencer og studenterensammenlutninger, hvor de palæstinensiske delegerede gjorde indtryk. De nordiske universiteter blev politiserede, som man blandt andet kan læse om i Jan Guillous delvist selvbiografiske roman *1968*, der handler om hvordan en ung svensk jurastuderende bliver hvirvlet ind i Palæstina-sagen via København.¹² Virkelighedens Guillou var et aktivt medlem af Palæstina-grupperingerne og arbejde blandt andet som fotograf for det danske tidsskrift

Politisk Revy, der mere end noget andet venstrefløjs-organ faciliterede holdningsændringen i forhold til Israel med en række kritiske reportager og artikler fra 1967 og frem.¹³ Selvom Politisk Revy, som stort set hele venstrefløjen i Danmark og Europa, havde været overvejende pro-Israelsk indtil juni-krigen, så oversatte de allerede inden 1967 palæstinensiske digtere som Fadwa Tuqan og Mahmoud Darwish. Deres publikum af Nye Venstre-intellektuelle var derfor så at sige tunet in på Palæstina da den generelle holdningsændring slog ud i lys lue fra efteråret 1967 og blev til en almindelig politisk orientering i de antiimperialistiske miljøer.

Gennem ungdomsoprør og Vietnam protester lærte unge som Lysestøl og Guillou sig en række praksisformer, som kom til at strukturere den måde hvorpå de arbejdede med det palæstinensiske spørgsmål og mødte palæstinenserne. Man dannede en komite. Inden da havde man en «partiforberedende» gruppe, der arbejdede op til flere år for at kreere den nødvendige struktur. Man lavede studiegrupper, lokale afdelinger, man trykte tidsskrifter, skrev paroler, oversatte oplysningsmateriale, skaffede konsensus. Man lærte at omgås, og undgå, sikkerhedstjenesterne. Og ikke mindst, så tog man kontakt med dem, det hele drejede sig om: antiimperialismens fortropper i Palæstina.

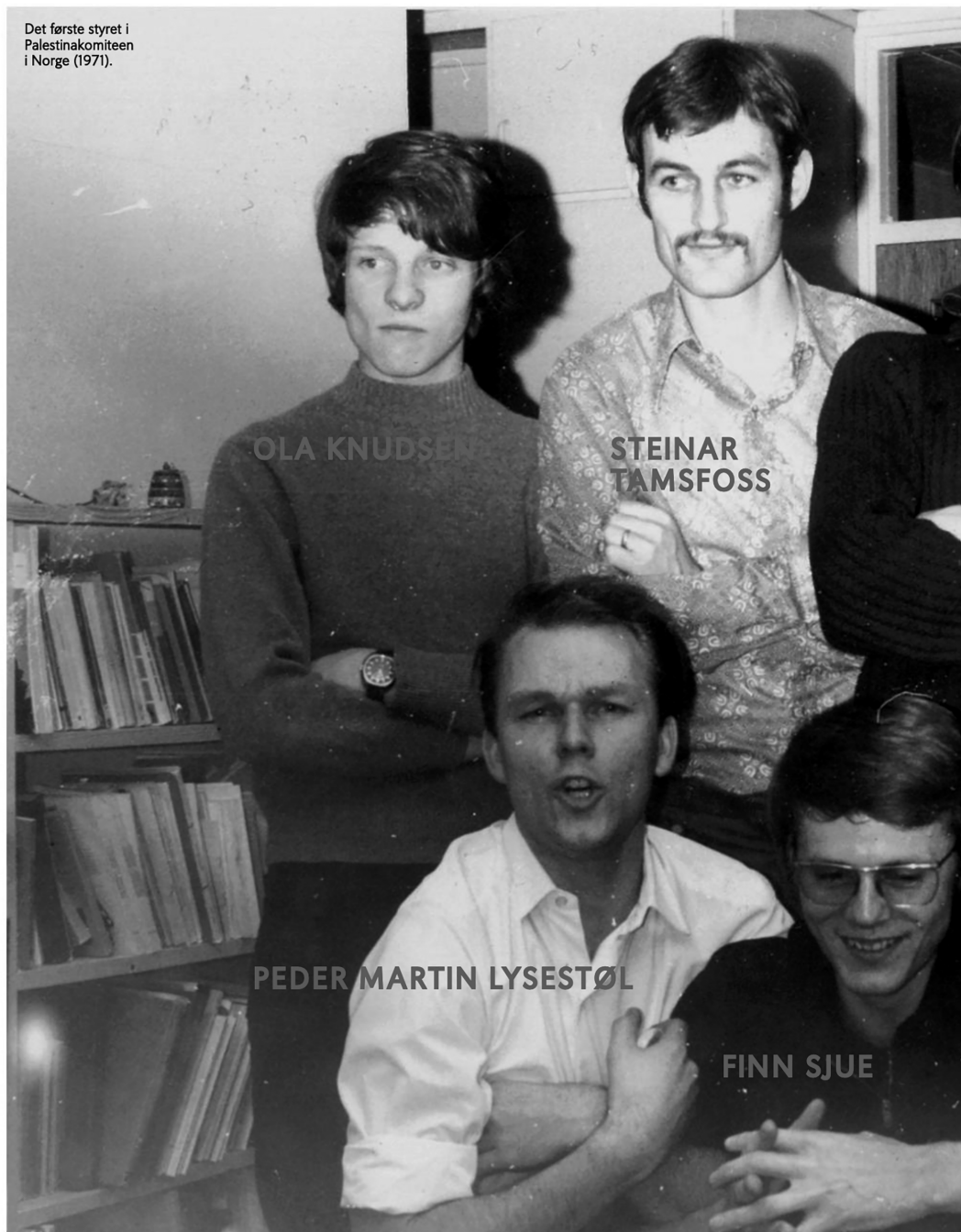
Hvis man nu om stunder synes, at antiimperialistisk retorik kan lyde lidt løsrevet fra virkeligheden, som når koryfæer på venstrefløjens som Tariq Ali og Noam Chomsky kritiserer Syriens oprørere i antiimperialismens navn uden at vide det store om hverken dem eller Syrien, så er det værd at huske på at teorien egentlig opstod med udgangspunkt i praktisk erfaring.¹⁴ Fanon og andre skrev både teoretiske og praktiske tekster: manualer for revolutionen, der satte sig aftryk i flyers, tidsskrifter, slogans og solidaritetsbevægelseslitteratur. Faktisk var det et centralt

projekt for datidens nye marxister og partisaner at overvinde det, de så som en falsk skelnen mellem teori og praksis. Gennem deres samarbejde, møder, og fælles engagement i spørgsmålene om frigørelse og revolution, vævede de et erfaringstæppe af sammenflettede oplevelser og holdninger, der kom til at forme venstrefløjens tænkning globalt.

Der fandtes naturligvis også «lænestolsrevolutionære», eller maoistiske drømmere, som hovedpersonen i Dag Solstads roman *Arild Asnes, 1970* fra 1971, der foregøgler sig orientalistiske febertåger om den kinesiske revolution uden at have nogen praktisk erfaring.¹⁵ Men de var marginale i Palæstina komiteerne sammenlignet med de betydelige ressourcer, som de fleste aktivister lagde i arbejdet, og den betydelige kontakt med palæstinenserne og deres livsvirkelighed som de etablerede. En af de mest slående ting ved at arbejde historisk med denne periode, er hvor helt utroligt meget de unge aktivister fik fra hånden. Tag to af Norges pionerer, Finn Sjøe og Peder Martin Lysestøl. Som unge studerende og medlemmer af SUF¹⁶ og senere AKP, det norske maoistparti, blev de involveret i Mellemøsten gennem henholdsvis et kibbutzophold i Israel og en socialistlejr i Jugoslavien, hvor unge palæstinensere også var til stede. Den slags eksponering til andre landes erfaringer med sociale var ret almindelige på venstrefløjen, særligt for ungdomsafdelingerne, der på den måde blev et relativt mere globaliseret politisk rum end de «gamle» moderpartier. Det samme gjorde sig gældende hos palæstinenserne, hvor særligt GUPS men også ANM og al-Fatah¹⁷ blev katalysatorer for en ung generations oprør. I disse møder ved konferencer, sommerskoler og studieophold opstod mange venskaber. Lysestøl tog i 1968 til Kairo på studieophold, betalt af SUF, og mødte både kærlighed og revolutionær politik

Neste oppslag: Palestinakomiteen med Elias Chammas, 1970.
Fra Fritt Palestina nr. 2 2019.

Det første styret i
Palestinakomiteen
i Norge (1971).

ERIK BARSTAD

THORE HEM

ELIAS
CHAMMAS

*Lang-
lesing!*

TEKST:
FINN SJUE OG
PEDER MARTIN LYSESTØL

*Peder Martin Lysestøl
og Finn Sjøe var med å
stifte Palestinakomiteen.
Les deres beretning om
oppstarten på den organiserte
Palestina-bevegelsen i Norge.*

ET AKUTT BEHOV FOR SOLIDARITET

blandt palæstinenserne i Egypten, der introducerede ham til al-Fatah i Gaza. Sammen med andre kammerater begyndte de at forberede dannelsen af en solidaritetskomite, det der blev den norske Palæstina komite, og stadig er det i dag (Palestinakomiteen i Norge, grundlagt september 1970). I starten, lige efter juni-krigen i 1967, var det dog ikke let, husker Lysestøl. Han ville starte en front, «ligesom under 2. verdenskrig», eller en komite for Palæstina-arbejdet. Men «det var for tidligt, for folk var mere interesseret i Vietnam».¹⁸

Tre år senere var det lykkedes at forene energien fra Vietnam-arbejdet med den store opmærksomhed som Palæstina efterhånden havde fået i medierne og på hele venstrefløjen. Sensommeren 1970 tilbragte de to kammerater således i Amman, sammen med mange andre aktivister fra hele verden.¹⁹ At være tæt på revolutionen på denne måde var livsforandrende, og nære relationer blev skabt og udbygget. De deltog i den store 2. Verdenskongres for Palæstina, arrangeret af den palæstinensiske studenter sammenslutning GUPS og på dramatisk vis sammenfaldende med «Sorte September», den jordanske hærs konfrontation af PLO, der førte til at lederskabet flyttede til Libanon. I Amman holdt de en fælles tale sammen med de danske og svenske delegationer, der også overvejende bestod af maoister, blandt andre den senere så berygtede leder af Kommunistisk Arbejdskreds og Blekingegadebanden, Gottfred Appel, og den svenske forfatter Steffan Beckmann, hvis bøger om Israel-Palæstina-konflikten blev læst af alle i miljøet i Sverige, Norge og Danmark. Talen er bemærkelsesværdig ikke kun fordi den præsenterer en momentan fælles skandinavisk front, men også fordi den præsenterer i kondenseret form det program som man arbejdede ud fra. Disse fire slogans, der afsluttede talen, var:

1. Full support for the struggle of the Palestinian people!!
2. Fight US-Imperialism and Zionism!!

3. Fight Soviet imperialism!!

4. From Vietnam to Palestine: One enemy, one struggle!!

Parolerne angiver aktivisternes ønske om enhed i organisation, ideologi og kamp. I virkeligheden var både palæstinenserne og de mange solidaritetsgrupper ved Amman-konferencen, som var kommet fra 63 forskellige lande for at vise deres støtte, uenige om en del ting, blandt andet Sovjets rolle i den globale revolution, men også den rette diplomatiske tilgang til Israel. Disse konflikter gav store splittelser senere i årtiet, hvor både Norge og Danmark fik konkurrerende Palæstina-solidaritetsgrupperinger. Det man fra starten kunne enes om, var at yde modstand mod USAs imperialism og Israels zionisme, og i øvrigt overlade det til palæstinenserne selv at definere deres kamp.

Ikke så lang tid efter mødet i Amman opstod der uenighed imellem de skandinaviske komiteer, og i Danmark gik Appels gruppe under jorden og begyndte en mangeårig eksistens som hemmelig, kriminel (idet de udførte flere røverier og sendte penge til PFLP) støttegruppe. Men i september 1970 leverede de et fælles budskab til Arafat om ikke at tiltro den sovjetiske imperialism. Kina, for dem, var antiimperialismens sande støtter. Arafat var ikke helt døv overfor den tilgang; PLO havde siden 1968 modtaget våben fra den Kinesiske Folkerepublik og Arafat havde besøgt Beijing – uden dog at vende hjem som overbevise maoist. Forholdet var snarere af gensidig strategisk nytte. Kina fik indflydelse i Mellemøsten, og PLO fik en stærk international donor, der gjorde at de ikke behøvede være afhængige af det, på dette tidspunkt, langt stærkere Sovjetunionen.

Da Lysestøl og Sjøue vendte hjem dannede de Palestinakomiteen i Norge og gik straks i gang med at redigere det første nummer af Fritt Palestina. De levede og åndede for det i årevis. Denne store virkelyst og en satsning af tid og ressourcer, og nogle gange renomme, karakteriserede hele det

politiske felt på den aktivistiske venstrefløj. 1970erne faldt, som en dansk aktivist udtrykte det, sammen med deres ungdom: «Det var et projekt, et forsøg på at leve anderledes. I 1980erne kom der andre boller på suppen, vi fik børn, det var Reagan, forbrug, hverdag. Ja, vores revolution sluttede på en måde.»²⁰ At den sluttede, eller skiftede spor, havde også at gøre med PLOs generelle situation. I slutningen af 1970erne var de håbløst viklet ind i en blodig borgerkrig i Libanon og blev i 1982 fordrevet til Nordafrika, samtidig med at Arafat blev mere og mere afhængig af støtte fra autokratiske, «progressive» regimer i Syrien, Irak og Libyen. Dette tvang en del af Palæstina-arbejdet i Norden i en mere nødhjælps-orienteret retning. Dermed ikke sagt at det blev mindre vigtigt eller omfattende. Tvært imod fik den konkurrerende organisation i Norge, Palestinafronten, opbygget et meget omfattende netværk i palæstinensisk civilsamfund, såvel i Libanon som i Israel. Bruddet mellem solidaritets-aktivisterne blev afstedkommet af borgerkrigen i Libanon, der satte rivaliseringen mellem marxistisk-leninistiske og

●●●

I forhold til andre store solidaritetssager i disse år – Vietnam, Sydafrika og Chile – så var Palæstina tettere på, både geografisk og mentalt.

●●●

andre grupperinger på spidsen. Netop det faktum at Palestinafronten som en ikke-maoistisk organisation fik adgang til centrale ledere i den etablerede fagbevægelse, gjorde Palæstina-sagen mindre revolutionær men samtidig mere «spiselig» for Arbejderpartiet og andre partier i det norske Stortinget, og med dem en bred gruppe af politiske ungdomspartier, der ikke nødvendigvis var socialistiske. Man kan godt argumentere for – og der består et vigtigt arbejde for historikere i at vise – at denne «demokratisering» af Palæstina-

solidaritet mellem midt-1970erne og starten af 1980erne forenede Palæstina med humanitært arbejde på en måde, der banede vejen for det der skulle blive til Oslo-processen senere på årtiet.²¹

Jetdreven globalisering

Nok var aktivisterne travle i 1970erne, men lidt tid til lænestol var der dog også. For alle grupperingerne var studier en væsentlig del af det forberedende arbejde. På et tidspunkt hvor man ikke kunne læse Mellemøststudier ved de nordiske universiteter satte aktivisterne, der på dette tidspunkt var grupper på omkring 50 unge i hvert af de nordiske lande, sig selv for at gennemtrawle bibliotekerne, bestille bøger fra udlandet, og ikke mindst rekvirere materiale direkte fra de palæstinensiske bevægelsers informationsafdelinger. Denne ihærdighed blev givet videre gennem undervisning af lokale afdelinger, produktionen af studiehæfter, og lange møder med intens diskussion af Mellemøstlig historie, økonomi og politik.

Den venstreorienterede lektur dominerede, ikke mindst den franske marxist og islamkender Maxime Rodinson, der var som en slags datidens Edward Said – uomgængelig reference og autoritet – for den første generation af aktivister. Diskursen var ofte dogmatisk. Man ville frem til hovedpointerne, snarere end at undersøge feltet kritisk. Men selve denne tilgang var faktisk tænkt som kritisk undersøgelse. Fordi den offentlige diskussion om Israel og Palæstina havde været så ekstremt domineret af pro-Israelske læsninger, var den anti-zionistiske, historisk-materialistiske og antiimperialistiske læsning som udgangspunkt «kritisk» i aktivisternes selvforståelse. Konklusionen var givet på forhånd og lå i overensstemmelse med de palæstinensiske gruppers læsning, men det blev ikke set som et problem.

Ud over at introducere et revolutionært perspektiv på Mellemøsten, så spillede de forskellige

solidaritetskomiteer (for Grækenland, Chile, Sydafrika, Vietnam og en række andre lande) også en større rolle for politik og samfund.²² Inden 1960ernes ungdomsrør og den Nye Venstrefløj, var Nordens politiske liv på mange måder langt mere indadvendt. Det er ikke helt forkert at kalde dette skred for en tidlig globalisering (tidlig i forhold til den tidligere nævnte forståelse af globalisering som et resultat af 1979). Noget af denne «vækkelser» havde at gøre med generelle ideologiske impulser og ny teknologi, kultur, musik, tendenser – de ting der «lå i luften» i slutningen af 1960erne i hele den vestlige og store dele af den ikke-vestlige verden. Men den direkte kontakt med andre politiske traditioner betød også meget. I Danmark giftede den unge Anni Høver – i dag Anni Kanafani – sig allerede i 1962 med den palæstinensiske leder og tænker Ghassan Kanafani. Han var både romanforfatter, organisator, og i 1960erne en del af kredsen omkring Arab Nationalist Movement og det progressive tidsskrift al-Hurriya i Beirut, der udgav tegneren Naji al-Alis ikoniske billeder samt en række andre vigtige palæstinensiske stemmer.

Den store virkelyst og en satsning af tid og ressourcer, og nogle gange renommé, karakteriserede hele det politiske felt på den aktivistiske venstrefløj.

Kanafanis familie fik fodfæste i Danmark, hvor han var med til at grundlægge en afdeling af Palestine Workers' Union allerede i efteråret 1968.²³ Hans fætter Nabil Kanafani var i efteråret 1969 med til at stifte den danske Palæstinakomite, der ikke overraskende blev tæt knyttet til PFLP, en udbyderorganisation fra ANM som Kanafani var med til at grundlægge i 1967 og som han blev betragtet som intellektuel leder af.

I Norge blev Sjøe og Lysetøl venner med en ung palæstinenser ved navn Elias Chammas. Ligesom

Kanafani var han bosiddende i Libanon, hvor han studerede. Hans forbindelse med Norge startede i 1963, da han begyndte at spille tennis med ansatte ved flyselskabet SAS, der var begyndt at flyve direkte fra København til Beirut i 1959. På grund af de venskaber og romancer, der blev skabt, begyndte Chammas at tage frem og tilbage Norge. Her blev han venner med Peder Martin Lysetøl i SUF, og blev siden et afgørende bindeled til al-Fatah. En anden nær kontakt var den ledende Fatah-mand Munir Shafiq, som Lysetøl lærte at kende i Kairo, og som blev den første palæstinensiske talsmand til at give et offentligt foredrag i Norden, da han talte i Oslos medborgerhus i maj 1970 under stor medieovervågenhed.

Shafiq var en del af en maoistisk tendens, på arabisk *tayyar*, i al-Fatah, der var til stede fra og med Yasir Arafat og George Habbash' første første rejser til Kina i 1964, men som første for alvor krystalliserede sig som en magtfaktor mellem 1972 og 1974. Gruppen holdt til i Beirut og bestod af palæstinensere, libanesere og andre arabere. Munir Shafiq var deres leder men gruppen talte også andre vigtige Fatah-medlemmer som Muhammad al-Bahays og Muhammad Sultan al-Tamimi, der var i tæt kontakt med de internationale solidaritetsfolk som besøgte Beirut. De advokerede for den såkaldte «masselinje» (*khatt al-jamahir*), et udtryk de tog fra Mao Zedong, der gik ud på at lære af masserne og sikre at det politiske lederskab er en del af massernes og forstår deres bekymringer og verdenssyn.²⁴ Yasir Arafat og det centrale lederskab i al-Fatah var ikke maoister men snarere palæstinensiske nationalister med et stænk af marxisme-leninisme. Disse uoverensstemmelser var dog ikke altoverskyggende, for den grundlæggende ide, som de alle var enige om, og som de skandinaviske maoister også tilsluttede sig i deres tale i Amman i 1970, var at en massebevægelse skal forblive forenet. Så selvom de måske

så skævt til PFLP, som de betragtede som lidt for intellektuelle, eller til dele af al-Fatah, som var lidt for tæt på Sovjet Unionen hvis ledere jo både havde stemt for Rogers-planen, det amerikanske fredsudspil i 1969 samt FNs Sikkerhedsråds Resolution 242 i november 1967, så forblev de åbne for samarbejder på tværs af de ideologiske skel.

At nordiske aktivister på kort tid blev en del af disse samtaler og placerede sig strategisk i forhold til interne palæstinensiske debatter var kun muligt fordi de havde udviklet personlige venskaber og forbindelser i årene forinden. Den jetdrevne forbindelse til Norden kan virke som et tilforladeligt fænomen i forhold til den større pro-palæstinensiske bevægelse, der begyndte at tage form på venstrefløjen efter sommeren 1967. Men udvekslingen mellem de folk, der herved mødtes, faciliterede en mellemmenneskelig forståelse der gav en langt dybere klangbund for det palæstinensiske folks kamp for frihed end hvad slogans og paroler kunne give. I forhold til andre store solidaritetssager i disse år – Vietnam, Sydafrika og Chile – så var Palæstina tættere på, både geografisk og mentalt. Selvfølgelig gjorde det jødiske spørgsmål efter Anden Verdenskrig, mindet om Holocaust og jødeforfølgelserne i Skandinavien, og den gamle venstrefløjs parløb med israelsk socialisme, også sit til at accentuere oprøret. Det var provokerende at skifte side i denne konflikt, og det at provokere var i sig selv en god ting, for et ungdomsoprør må nødvendigvis gå imod den gamle generation.

Tiden i Amman i 1970 var skelsættende for de første aktivister, men de havde allerede skaffet et palæstinensisk netværk inden da, hvilket netop gjorde at de blev inviteret med til GUPS og PLOS konference i september 1970. Men herefter var det Beirut, der lokede: Beirut med de direkte fly, Beirut med de palæstinensiske bevægelser politiske kontorer, Ghassan Kanafanis berømte åbne

dør hvor alle solidaritetsfolk og venst-rerevolutionære blev budt inden for, Arafats velorganiserede kadrer i flygtningelejrene og i Vestbeirut. Her blev de nordiske aktivister budt velkommen. I disse år i 1960erne og 1970ere, under den libanesiske borgerkrig der brød ud i 1975, og indtil PLOs exit i 1982, fungerede Libanon som et åbent politisk rum, hvor det var muligt for palæstinenserne at organisere og agitere, udgive deres skrifter, bygge deres bevægelser, og lave alliancer på den arabiske venstrefløj. Det gjorde de i begyndelsen særligt i den Arabiske Nationalistiske Bevægelse, der blev startet i 1948 og som talte flere ledere af de senere revolutionære marxistiske «folkefronter» PFLP og PDFLP (fra 1974 DFLP). Men også i al-Fatah. I Beirut i starten og midten af 1960erne var det svært ikke at komme i kontakt med disse unge, energiske palæstinensere og deres sympatisører, der både var at finde i studiemiljøer, kunstneriske cirkler, blandt journalister, på barer, og hvor man ellers kom.

En anden Palæstina solidaritetsaktivist, Birgitte Rahbek, kom ind i det palæstinensiske miljø, da hun under et studieophold på det Amerikanske Universitet i Beirut i 1970/71 gik til forelæsninger hos de fremtrædende palæstinensiske professorer Walid Khalidi (historie) og Hisham Sharabi (politologi). Inden da havde hun kun vidst lidt om konflikten, men studierne på AUB og mødet med palæstinensiske flygtninge og politiske intellektuelle i Beirut blev en øjenåbner, der banede vejen for et livslangt engagement i Palæstina-sagen. Rejserne frem og tilbage blev til en form for solidaritets praksis, der muliggjorde andre praksisformer. Beirut var selvfølgelig også meget andet end bare et rum for progressive palæstinensere, ligesom indvandringen i Norden også indeholdt mange andre elementer. Andre havde utvivlsomt mindre progressive kontakter i Libanon, og der skabtes også sammenfletninger mellem skandinaverne og det kristne bourgeoisie,

den sunnimuslimske handelsklasse, og andre elitegrupper uden synderlig interesse for den revolutionære palæstinensiske sag. Men de der, som Lysestøl, Rahbek og Kanafani, søgte mod den palæstinensiske sag, fandt snart muligheder for at påvirke den politiske debat og den gradvise mobilisering for Palæstina i Skandinavien.

Konklusion

Indvandringen fra Mellemøsten til Norden startede i 1960erne med de første gæstearbejdere. Den historie er ofte blevet set gennem «islamiske» briller, en optik der er forståelig al den stund at religiøs identitet og kulturel forskellighed er blevet store politiske emner de sidste årtier. Hvis vi prøver at tage samtidens briller på, så spillede religionen dog en mindre central rolle. Som jeg har vist i denne artikel, så gjorde venskaber, fælles ideologi og drømme om modstand og endda revolution på venstrefløjen det muligt for en række palæstinensere og nordmænd, svenskere og danskere at indgå i et fælles, sammenfiltret projekt, der både foregik her i Norden og i Mellemøsten. Det kan være interessant at tage disse briller på, selvom de selvfølgelig ikke viser os alt der skete i mødet mellem «os og dem».

Hvad kan vi lære af de sammenfildrede historier? For det første giver en mikro-sociologisk læsning af perioden indblik i hvorfor og hvordan Palæstina blev en meget bredt adopteret og ofte ikonisk sag på venstrefløjen. Det var ikke blot fordi sagen relaterede sig til «det jødiske spørgsmål» men i langt højere grad på grund af antiimperialismens intuitive appel, og dens evne til at samle forskellige kampe i verden i en logisk sammenhængende læsning – fra Vietnam, Algeriet og Sydafrika til afroamerikanernes borgerretssag. Som jeg har vist her, var det ikke kun på grund af Palæstina-sagens ideologiske og symbolske betydning at den blev så vigtig, men også fordi dens centrale aktører byggede deres arbejde på et grundlag af

venskaber, forbindelser, besøg, udvekslinger, og gensidige læsninger af hinandens situation.

For det andet kan vi lære, at hele historien om Palæstina-solidaritet ikke er blevet fortalt. Mange historiske dokumenter er stadig ikke blevet ordentligt analyseret, ikke mindst hvad angår samarbejdet på tværs af de skandinaviske lande og de politiske og organisatoriske forbindelser mellem Palæstina-organisationer i Norden og al-Fatah og PFLP i særdeleshed. Historiske undersøgelser af dette felt har, i hvert fald i Danmark, været decideret overskygget af den offentlige interesse for Blekingegadebanden. Peter Øvigs bestsellers, der er grundigt researchede og spændende skrevet men mangler kritisk kildeapparat, har gjort sit til at Palæstina-sagen for mange er forbundet med terrorisme og ideologisk ekstremisme.²⁵ En række revanchistiske artikler og bøger i 1990erne forbandt således Blekingegadebanden med venstrefløjens naivitet under den kolde krig og dens rolle som «nyttige idioter» for mellemøstlige ekstremister og antisemitter.²⁶ Morten Thing og andre tidligere aktivister afviste anklagerne sagligt (i det mindste for Dagbladet Informations læsere). Men både fra et offentligt og et historiografisk synspunkt er en mere grundig og mindre forudindtaget historisk undersøgelse nødvendig, hvis vi skal forstå ikke bare de ideologiske sammenfald men også det bredere felt af samarbejder og værdifællesskaber, der gjorde Palæstina-sagen til en central motor i den jetdrevne politiske globalisering i 1970erne.

• f •

1 Michel Espagne and Bénédicte Zimmerman, "Beyond Comparison: Histoire Croisée and the Challenge of Reflexivity," *History & Theory* 45:1 (2006): 30-50; Wolf Lepenies, ed., *Entangled Histories and Negotiated Universals: Centers and Peripheries in a Changing World* (Frankfurt: Campus Verlag, 2003).

2 For en oversigt over de palæstinensiske bevægelsers historie, se Helga Baumgarten, "The three Faces / Phases of Palestinian Nationalism, 1948-2005," *Journal of*

- Palestine Studies (2005): 34:4.
- 3 Palæstina solidaritet i Skandinavien er blevet undersøgt i en PhD afhandling og tre MA specialer, med en vægt på Danmark og Norge: Karen S. Bjerregaard, "Et Undertrykt Folk har Altid Ret: Solidaritet med den 3. verden i 1960'erne og 1970'ernes Danmark," PhD diss., (Roskilde Universitet, 2010); Jens Rasmussen, Anya Tolstoy, and Mette Iversen, "Palæstina-solidaritet: En undersøgelse af Palæstina-solidaritet på den danske venstrefløj fra 1967-1978, MA diss., (Roskilde Universitet, 2010); Sigvart Nordhov Fredriksen, "Discovering Palestine: How Norwegian Solidarity with Palestine Emerged in the Global 1960s," MA diss., (Universitetet i Oslo, 2020); Terje Vågstøl, "Den Norske Solidaritetsrørsla for Palestina, 1967-1986", MA. Diss., (Universitetet i Oslo, 2007). Den norske Palestinakomiteen har desuden selv bidraget til dokumentationen af dets historie. Se Fritt Palestina nr. 2, 2019. issuu.com/palestinakomiteen/docs/fritt-pal-nr-2-2019-til-nett
 - 4 Generelle betragtninger om perioden i denne artikel bygger på interviews i Norge og Danmark, særligt: Niels Stockmarr, København, 22. oktober 2019; Birgitte Rahbek, København, 10. august 2017; Morten Thing, København, 8. august, 2017; Talal Zogby, København, 8. april 2019; Peder-Martin Lysestøl, Trondheim, 11. marts 2020; Bjørn Olav Utvik, Oslo, 5. januar 2020; Nils Butenschøn, 6. januar 2020, Oslo.
 - 5 Se for eksempel Sune Haugbolle, "The New Arab Left and 1967," *British Journal for Middle Eastern Studies* (2017): 44:4, pp. 497-512; Jeffrey James Byrne, *Mecca of Revolution: Algeria, Decolonization, and the Third World Order* (Oxford: Oxford University Press, 2016); Paul Thomas Chamberlin, *The Global Offensive: The United States, the Palestine Liberation Organization, and the Making of the Post-Cold War Order* (Oxford: Oxford University Press, 2012);; Laue Guirguis (ed.), *The Arab Left. Histories and Legacies, 1950s-1970s*, (Edinburg: Edinburg University Press, 2020).
 - 6 ruc.dk/en/research-project/entangled-histories-palestine-and-global-new-left
 - 7 Hourri Berberian, *Roving Revolutionaries: Armenians and the Connected Revolutions in the Russian, Iranian, and Ottoman Worlds* (Berkeley: University of California Press, 2019).
 - 8 Niall Ferguson et al. (eds), *The Shock of the Global: The 1970s in Perspective*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011; Duco Hellema, *The Global 1970s: Radicalism, Reform, and Crisis* (London: Routledge, 2019).
 - 9 Christian Caryl: *Strange Rebels: 1979 and the Birth of the 21st Century* (New York: Basic Books, 2012); D. W. Lesch: *1979: The Year That Shaped the Modern Middle East* (New York: Routledge, 1991).
 - 10 Peter Berger, "After the Third World? History, destiny and the fate of Third Worldism", *Third World Quarterly* (2004): 25:1.
 - 11 Robert J. C. Young, "Ideologies of the Postcolonial," *Interventions* (1998): 1:1, pp. 4-8.
 - 12 Jan Guillou, 1968 (København: Modtryk, 2017).
 - 13 Se blandt andet Politisk Revy no. 172, maj 1971, og Politisk Revy no. 163, juli 1970, særnummer om Palæstina.
 - 14 Sam Haddad, "How Noam Chomsky Betrayed the Syrian People," *The New Humanitarian*, April 14, 2016. deeply.thenewhumanitarian.org/syria/community/2016/04/14/how-noam-chomsky-betrayed-the-syrian-people
 - 15 Dag Solstad, *Arild Asnes, 1970* (Oslo: Forlaget Oktober, 1971).
 - 16 Sosialistisk Folkepartis ungdomsorganisation, som brød med SF i 1969 og skiftede navn til SUF (m-l), senere til Rød Ungdom.
 - 17 General Union for Palestinian Students og Arab Nationalist Movement. Se Yoav diCapua, "Palestine Comes to Paris: The Global Sixties and the Making of a Universal Cause," *Journal of Palestine Studies* (2021): 50:1.
 - 18 Interview med Lysestøl, Trondheim, 11. marts 2020.
 - 19 Opholdet er beskrevet i Peder Martin Lysestøl, *Palestina. Historie og frigjøringskamp* (Oslo: Oktober, 1976).
 - 20 Interview med tidligere Palæstina aktivister Niels Stockmarr, København, 22. oktober 2019.
 - 21 Interview og email-korrespondance med Nils Butenschøn, Oslo, 6. januar 2020.
 - 22 Se Bjerregaard 2010; Thomas Ekman Jørgensen, *Transformations and Crises: The Left and the Nation in Denmark and Sweden, 1956-1980* (Oxford: Berghan, 2008).
 - 23 Interview med Talal Zogbi, København, 8. april 2019. Zogbi var medlem af både PWU og PFLP, som han agerede dansk repræsentant for i mange år.
 - 24 Manfred Sing, "Brothers in Arms: How Palestinian Maoists Turned Jihadists," *Die Welt des Islam* vol. 51(1), 2011.
 - 25 Peter Øvig Knudsen, *Blekingegadebanden 1-2* (København: Gyldendal, 2009).
 - 26 Bent Blüdnikow, *Bombeterror i København: Trusler og terror 1968-1990* (København: Gyldendal, 2009).